

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства і
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра обліку і аудиту

06-02-264

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

та завдання до практичних занять
та самостійної роботи з навчальної дисципліни
«Аналіз фінансової безпеки підприємства»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Облік і оподаткування»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННІЕМ

Протокол від 4 від 08.04.2020 р.

Рівне – 2020

Методичні вказівки та завдання до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Аналіз фінансової безпеки підприємства» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Облік і оподаткування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» навчання [Електронне видання] / Міклуха О. Л. – Рівне : НУВГП, 2020. – 41 с.

Укладач: Міклуха О. Л., доцент кафедри обліку і аудиту, кандидат економічних наук.

Відповідальний за випуск: Позняковська Н. М., доцент, кандидат економічних наук, в.о. завідувача кафедри обліку і аудиту.

Керівник групи забезпечення спеціальності «Облік і оподаткування» Позняковська Н. М.

ЗМІСТ

Вступ	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади аналізу фінансової безпеки підприємства як складової економічної безпеки держави	4
Тема 1. Теоретичні засади аналізу фінансової безпеки держави	4
Тема 2. Теоретичні засади аналізу фінансової безпеки підприємства	8
Тема 3. Організація фінансової безпеки підприємства.	10
Тема 4. Загрози фінансовій безпеці підприємства.	
Змістовий модуль 2. Методика аналізу фінансової безпеки підприємства.	13
Тема 5. Аналіз рівня фінансової безпеки підприємства	15
Тема 6. Аналіз фінансової безпеки підприємства на основі оцінки ризику банкрутства	20
Тема 7. Аналіз фінансових ризиків підприємства	22
Тема 8. Антикризове фінансове управління підприємством	26
Термінологічний словник	30
Список рекомендованої літератури	32
Додатки	35

© О. Л. Міклуха, 2020

© НУВГП, 2020

Вступ

Методичні вказівки підготовлені відповідно до затвердженої робочої програми навчальної дисципліни 06 02 81 «Аналіз фінансової безпеки підприємства», освітньо-професійної програми «Облік і оподаткування», тимчасового стандарту освіти за освітньо-професійною програмою, навчального плану та пояснювальної записки до нього, затверджених вченою радою НУВГП, протокол №3 від 25 березня 2016 р.

Метою практичних занять з навчальної дисципліни «Аналіз фінансової безпеки підприємства» є: формування системи знань та вмінь із аналізу фінансової безпеки підприємства як складової економічної та національної безпеки держави.

Після вивчення дисципліни «Аналіз фінансової безпеки підприємства» здобувачі вищої освіти повинні:

отримати компетентності:

- здатність застосовувати теоретичні, методичні і практичні підходи щодо організації фінансової безпеки підприємства;

- забезпечувати інформаційну базу даних для аналізу фінансової безпеки підприємства;

- застосовувати раціональну методiku аналізу фінансової безпеки підприємства;

- готувати висновки та пропозиції для посилення фінансової безпеки підприємства

мати результати навчання:

- застосовувати наукові методи досліджень у сфері фінансової безпеки підприємства, імплементувати їх у професійну діяльність та господарську практику;

- здатність формулювати завдання, удосконалювати методики та впроваджувати сучасні методи аналізу фінансової безпеки підприємства;

- здатність організувати процес аналізу фінансової безпеки підприємства;

- здатність організувати відповідне нормативно-правове, інформаційне, технічне та інше забезпечення роботи з аналізу фінансової безпеки підприємства.

Для досягнення цієї мети за кожною темою навчальної дисципліни підібрані відповідні завдання, виконання яких передбачено як під час аудиторних занять під керівництвом викладача, так і під час самостійної роботи. Перелік рекомендованої літератури допоможе у

виконанні завдань. Розподіл завдань між аудиторною та самостійною роботою, а також між здобувачами здійснює викладач під час занять.

Перед практичними заняттями слід опрацювати теоретичний матеріал за відповідною темою, використовуючи Методичні вказівки та рекомендовану літературу.

Оцінювання навчальних досягнень студентів проводиться під час контролю за виконанням завдань на заняттях, перевірки завдань, визначених для самостійного виконання, та шляхом усного опитування за шкалою, наведеною у табл. 1 та у % від кількості балів, виділених на завдання, із заокругленням до цілого числа:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Змістовний модуль 1. Теоретичні засади аналізу фінансової безпеки підприємства як складової економічної безпеки держави

Тема 1. Теоретичні засади аналізу фінансової безпеки держави

1. Фінансова безпека в системі економічної безпеки держави.
2. Сутність фінансової безпеки держави.
3. Складові фінансової безпеки держави та їх загальна характеристика.
4. Індикатори фінансової безпеки держави.

Література:

1. Закон України «Про національну безпеку України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Стратегія національної безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Проект «Концепція фінансової безпеки України». Розробники: Барановський О.І., Блащук Ю.О., Пузяк М.І., Новошинська Л.В., Резнікова О.О., Романченко О.В., Стасюк Ф.Ф., Фещенко В.В. URL: www.ufin.com.ua
4. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

Завдання для практичних занять

Завдання 1.

Ознайомитися з документом «Концепція економічної безпеки ДП НАЕК «Енергоатом» (додаток 1).

Сформувати Концепцію економічної безпеки для досліджуваного підприємства.

Рекомендації щодо змісту окремих розділів Концепції та формату їх представлення полягають у наступному:

1. Загальні положення.
2. Загрози фінансово-економічній безпеці підприємства.
3. Основи формування та організації управління фінансово-економічною безпекою підприємства.
4. Механізми управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Розділ 1.

У цьому розділі дається визначення усіх понять та термінів, які й будуть далі використовуватися у Концепції (фінансово-економічна безпека підприємства; фінансово-економічні інтереси підприємства; загроза фінансово-економічним інтересам підприємства; система управління фінансово-економічною безпекою підприємства тощо).

Розділ 2.

Цей розділ містить перелік потенційних та реальних загроз фінансово-економічній безпеці підприємства; джерела цих загроз та можливі їхні негативні наслідки для фінансово-економічної діяльності підприємства.

Розділ 3.

У цьому розділі наводиться перелік суб'єктів та об'єктів управління фінансово-економічною безпекою; головні принципи, мету, завдання та функції управління фінансово-економічною безпекою.

Розділ 4.

Цей розділ містить короткий опис механізмів управління фінансово-економічною безпекою підприємства, методів та заходів забезпечення нейтралізації, ліквідації чи мінімізації загроз його фінансово-економічним інтересам.

Тести:

1. **Виберіть правильне визначення поняття «фінансова безпека держави»:**

- а) стан економічної системи, який характеризується стійкістю стосовно впливу внутрішніх і зовнішніх дій, що загрожують суспільству;
- б) стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства, держави;
- в) здатність країни генерувати позитивні зрушення в національній економіці, протистояти зовнішнім економічним загрозам і гідно презентувати себе на зовнішньому ринку;
- г) стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни
- д) усі відповіді правильні.

2. Рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для задоволення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі, це:

- а) банківська безпека
- б) безпека небанківського фінансового сектору
- в) боргова безпека
- г) бюджетна безпека
- д) валютна безпека

3. Критерії фінансової безпеки це

- а) нормативні показники, за якими здійснюється оцінювання стану фінансової системи країни з погляду забезпечення її сталого розвитку.
- б) інтервал величин, у межах яких створюються найбільш сприятливі умови для функціонування фінансової сфери.
- в) кількісні величини, порушення яких спричинює несприятливі тенденції у фінансовій сфері й економіці країни в цілому.
- г) фактичні показники, за якими здійснюється оцінювання стану фінансової системи країни
- д) планові показники, за якими здійснюється оцінювання стану фінансової системи країни

4. Порогові значення індикаторів це

- а) кількісні величини, порушення яких спричинює несприятливі тенденції у фінансовій сфері й економіці країни в цілому.
- б) фактичні показники, за якими здійснюється оцінювання стану фінансової системи країни
- в) планові показники, за якими здійснюється оцінювання стану фінансової системи країни
- г) нормативні показники, за якими здійснюється оцінювання стану фінансової системи країни з погляду забезпечення її сталого розвитку.
- д) інтервал величин, у межах яких створюються найбільш сприятливі умови для функціонування фінансової сфери.

5. Елементами фінансової безпеки країни є:

- а) ефективність, незалежність, конкурентоспроможність фінансової системи
- б) показники стану фінансової сфери
- в) індикатори фінансової безпеки
- г) ефективність, незалежність, конкурентоспроможність енергетичної системи
- д) ефективність, незалежність, конкурентоспроможність виробничої системи

6. Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП це показник індикатор такої складової фінансової безпеки, як:

- а) банківська безпека
- б) безпека небанківського фінансового сектору
- в) боргова безпека
- г) бюджетна безпека
- д) грошово-кредитна безпека

7. Зволікання з загрозами фінансовій безпеці призводить до створення в країні (економіці):

- а) фінансової кризи;
- б) промислової кризи;
- в) освітньої кризи;
- г) кризи в галузі медицини.
- д) криза страхового ринку

8. До складу фінансової безпеки включають:

- а) виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпеки
- б) інвестиційну та грошово-кредитну безпеку;
- в) банківська безпека; безпека небанківського фінансового ринку; боргова безпека; бюджетна безпека; валютна безпека; грошово-кредитна безпека.
- г) макроекономічну, фінансову, зовнішньоекономічну, інвестиційну, науково-технологічну, енергетичну, виробничу, демографічну, соціальну, продовольчу безпеку;
- д) політичну, військову, екологічну, інформаційну, інтелектуальну безпеку

9. Індикатори економічної безпеки це:

- а) реальні статистичні показники розвитку економіки країни, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері;
- б) кількісні величини, порушення яких викликає загрозливі процеси в економіці;
- в) інтервал величин, у межах яких створюються найбільш сприятливі умови для відтворюваних процесів в економіці;
- г) кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції в економіці.
- д) планові показники розвитку економіки країни

10.Індекс EMBI (Emerging Markets Bond Index), це показник індикатор такої складової фінансової безпеки, як:

- а) банківська безпека
- б) безпека небанківського фінансового сектору
- в) боргова безпека
- г) валютна безпека;
- д) бюджетна безпека

Тема 2. Теоретичні засади аналізу фінансової безпеки підприємства

1.Фінансова безпека підприємства: суть та місце в системі економічної безпеки держави.

2.Поняття та основні елементи системи фінансової безпеки підприємства.

3. Функції і завдання аналізу фінансової безпеки підприємства.

Література:

1. Ганущак Т. В. Методи управління фінансовою безпекою підприємства / Т. В. Ганущак. *Наука й економіка*. 2012. № 3 (27). С. 13-17.
2. Картузов Є. П. Аналіз механізму управління фінансовою безпекою підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 7. С. 118-124.
3. Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8. С. 172-181

Завдання для практичних занять

Завдання 1.

Оцінити фінансову безпеку досліджуваного підприємства за такими секторами: бюджетний, грошово-кредитний, інвестиційний, валютний, банківський, фондовий і страховий. Визначити наявність небезпеки і проаналізувати вагомість кожного сектора. Використати дані фінансової звітності відкритого доступу.

Тести:

1. Фінансова безпека підприємства - це:

- а) стан підприємства, який характеризується фінансовою стабільністю і стійкістю, забезпеченістю фінансовими ресурсами, збалансованістю фінансових потоків та розрахункових відносин, ефективністю фінансово-економічної діяльності, рівнем контролю за внутрішніми і зовнішніми ризиками;
- б) рівень забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами, достатніми для виконання існуючих зобов'язань;
- в) здатність фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів;
- г) ступінь захищеності фінансових прав власників.

2. Техніко-технологічна безпека підприємства полягає

- а) у рівні відповідності застосовуваних на підприємстві технологій найкращим світовим аналогам за оптимізації витрат.
- б) у повному забезпеченні суб'єкта господарювання фінансовими ресурсами за раціональною їх вартістю;
- в) у спостереженні за рухом грошових потоків, організації розрахунків на підприємстві

г) у запобіганні нераціональному використанню фінансових ресурсів або їх перевитраті

3. Складові системи економічної безпеки підприємства:

а) сектори: бюджетний, грошово-кредитний, інвестиційний, валютний, банківський, фондовий і страховий;

б) податки і збори, бюджетні програми або бюджетне фінансування;

в) технологічна, правова, кадрова, екологічна, фінансова, інформаційна силова, ринкова;

г) персонал фірми, її керівники, акціонери, різні структурні підрозділи, служби, партнери, співробітники.

4. Інформаційна функція фінансової безпеки, полягає

а) у наданні необхідної інформації стосовно існуючого рівня невизначеності та можливих заходів щодо зниження рівня фінансового ризику.

б) у повному забезпеченні суб'єкта господарювання фінансовими ресурсами за раціональною їх вартістю;

в) у спостереженні за рухом грошових потоків, організації розрахунків на підприємстві

г) у запобіганні нераціональному використанню фінансових ресурсів або їх перевитраті

5. Недостатня кваліфікація працівників – це складова економічної безпеки...

а) технологічна;

б) фінансова;

в) правова;

г) кадрова.

Тема 3. Організація фінансової безпеки підприємства.

1. Організація управління системою фінансової безпеки підприємства.

2. Суб'єкти зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємства.

3. Політика фінансової безпеки підприємства.

Література:

1. Фінансова безпека суб'єктів господарювання : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор. К. : УБС НБУ, 2014. 605 с.
2. Амосов О. Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних умовах: теоретичний аспект. *Проблеми економіки*. 2011. № 4. С. 76-80.
3. Бердар М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2011. № 124-125. С. 73-76.

Завдання для практичних занять

Завдання 1.

Ознайомитися з документом «Положення про службу безпеки» (додаток 2).

Сформувати Положення про службу безпеки для досліджуваного підприємства.

Тести:

1. На підприємствах завдання управління фінансовою безпекою, як правило, покладені на:

- а) власника, бухгалтера, економіста, касира, юрисконсульта;
- б) раду з безпеки підприємства;
- в) фінансову дирекцію та фінансовий підрозділ підприємства;
- г) підрозділ фінансово-економічної безпеки.

2. Організація управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства включає:

- а) визначення прав, обов'язків та відповідальності підрозділів служби фінансово-економічної безпеки та їхніх працівників;
- б) розроблення системи стимулювання належного виконання працівниками служби фінансово-економічної безпеки своїх функцій;
- в) підбір персоналу служби фінансово-економічної безпеки підприємства;
- г) усі названі дії.

3. Яким документом визначаються напрями діяльності підрозділу фінансово економічної безпеки:

- а) концепцією економічної безпеки підприємства;
- б) функціональними обов'язками керівника підрозділу економічної безпеки;

- в) положенням про раду з безпеки на підприємстві;
- г) статутом підприємства.

4. Чинниками формування організаційної схеми управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві є:

- а) вид його економічної діяльності, обсяги господарської та, зокрема, фінансової діяльності;
- б) наявності об'єктів спеціального захисту;
- в) характеристики загальної організаційної структури управління;
- г) усі названі чинники.

5. До внутрішніх суб'єктів управління фінансово-економічною безпекою підприємства прямого впливу відносять:

- а) конкурентів, споживачів, постачальників та інших суб'єктів його зовнішнього мікросередовища;
- б) громадські організації, ЗМІ.;
- в) структуру капіталу;
- г) бухгалтерія; маркетинговий відділ; юридичний відділ;
- д) вірні відповіді б) та в).

6. Організаційна структура управління фінансово-економічною безпекою підприємства є:

- а) сукупністю його ланок на певному шаблі ієрархії управління;
- б) категорією менеджменту, яка відображає склад та структуру його функцій, а також кількість працівників, необхідних для їхньої реалізації;
- в) концентрацією його процесу і послідовність підпорядкування одних ланок іншим зверху донизу;
- г) склад, взаємозв'язки та супідрядністю його організаційних одиниць;

7. Що входить до змісту Положення про службу економічної безпеки підприємства, установи, організації:

- а) основні функції і завдання служби економічної безпеки;
- б) організаційна структура служби економічної безпеки;
- в) правові основи діяльності служби економічної безпеки;
- г) все вищенаведене.

8. Підтримку прийняття рішень у сфері фінансово-економічної безпеки забезпечує такий підрозділ (сектор) відділу (служби) фінансово-економічної безпеки підприємства:

- а) інформаційно-аналітичного забезпечення;
- б) розвідки і контррозвідки;
- в) охорони;
- г) технічної підтримки прийняття рішень.

9. До зовнішніх суб'єктів управління фінансово-економічною безпекою підприємства прямого впливу відносять:

- а) органи державної влади та управління;
- б) персонал підприємства;
- в) структуру капіталу;
- г) бухгалтерія; маркетинговий відділ; юридичний відділ;
- д) вірні відповіді б) та в).

10. Ланка управління – це:

- а) категорія менеджменту, яка відображає організаційний бік відносин управління;
- б) взаємозв'язки та супідрядність організаційних одиниць;
- в) конструкція організації, на основі якої здійснюють управління;
- г) відокремлений орган (працівник), наділений функціями управління, можливістю їхньої реалізації, а також відповідальність за бездіяльність або неправомірні дії.

Тема 4. Загрози фінансовій безпеці підприємства.

- 1.Поняття загроз фінансової безпеки підприємства.
- 2.Критерії оцінки фінансової безпеки підприємства.
- 3.Класифікація загроз фінансовій безпеці

Література:

- 1.Картузов Є. П. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 115-124.
- 2. Картузов Є. П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 10. С. 115-123.
- 3. Меліхова Т. О. Узагальнення методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки підприємства з метою вибору оптимальних для діагностування зовнішніх та внутрішніх загроз. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 2. С. 38-50.

Завдання для практичних занять

Завдання 1.

Розглянути внутрішні та зовнішні чинники загроз фінансової безпеки підприємства та сформулювати заходи їх зниження на прикладі досліджуваного підприємства.

Тести:

1. Відповідно до джерел виникнення загрози фінансовій безпеці можна класифікувати на:

- а) потенційні і реально існуючі;
- б) внутрішні і зовнішні;
- в) національні, регіональні і міжнародні;
- г) активні і пасивні.

2. Головною загрозою фінансовій безпеці підприємства є:

- а) фінансова криза підприємства;
- б) фінансова нестабільність підприємства;
- в) нестача фінансових ресурсів;
- г) дефіцит оборотного капіталу.

3. Захист від надмірного податкового тиску, нестабільного законодавства, неефективної роботи юридичного відділу підприємства – це:

- а) політико-правова безпека підприємства;
- б) техніко-технологічна безпека підприємства;
- в) кадрова безпека підприємства;
- г) фінансова безпека підприємства.

4. Основною причиною виникнення внутрішніх негативних впливів може бути:

- а) низька кваліфікація працівників;
- б) недостатнє фінансове забезпечення діяльності;
- в) небажання чи нездатність підприємства активно впливати на зовнішнє політико-правове середовище його діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

5. Дія дестабілізаційних факторів, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для підприємства, – це:

- а) загрози економічній безпеці;
- б) чинники, що формують відповідний рівень економічної безпеки підприємства
- в) основні функціональні цілі економічної безпеки;
- г) усі відповіді правильні.

Змістовний модуль 2. Методика аналізу фінансової безпеки підприємства.

Тема 5. Аналіз рівня фінансової безпеки підприємства

- 1.Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства.
- 2.Індикатори фінансової безпеки підприємства.
- 3.Інтегральна оцінка фінансової безпеки підприємства.
- 4.Ресурсно-функціональний метод.
- 5.Програмно-цільовий метод.
- 6.Скоринговий метод оцінки рівня фінансової безпеки (метод балів або ранговий метод).
- 7.Паспорт фінансової безпеки підприємства.

Література:

- 1.Петренко Л. Взаємозв'язок фінансової безпеки та фінансової стійкості підприємства. *Економіка та підприємництво*: зб. наук. праць молодих учених та аспірантів / М-во освіти і науки України, ДВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. 2010. С. 232-243
- 2. Погосова М. Ю., Лебедева В. С. Аналіз методичного забезпечення оцінювання фінансової безпеки підприємства. *Экономические науки*. URL: <http://www.rusnauka.com>.
- 3. Сословський В. Г., Яловенко Ю. С. Науково-методичні підходи до діагностування фінансової безпеки підприємства. *Фін.-кредит. діяльн.: пробл. теорії та практики*. 2012. Вип. 2. С. 113-117.

Завдання для практичних занять

Завдання 1.

Сформувати паспорт фінансової безпеки підприємства за допомогою наступних таблиць

Таблиця 1

Індикатори	Минулий рік /на початок року	Звітний рік /на кінець року	Вектор	Нормативне значення	Рівень фінансової безпеки (високий, середній, низький)
Питома вага дебіторської заборгованості у майні, %					
Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, грн/грн					
Коефіцієнт фінансового левериджу, %					
Коефіцієнт спрацювання основних засобів, %					
Коефіцієнт абсолютної ліквідності, %					
Коефіцієнт загальної ліквідності, %					
Коефіцієнт незалежності, %					
Тривалість обігу оборотних активів, днів					
Рентабельність активів, %					
Рентабельність продукції, товарів, робіт, послуг, %					

Завдання 2.

Самостійно встановити вагові частки індикаторів за складовими фінансової безпеки підприємства, та здійснити інтегральну оцінку рівня фінансової безпеки підприємства, визначаючи: інтегральні показники відповідно рентабельності діяльності, ділової активності, ліквідності, фінансової стійкості, інвестиційної привабливості.

Таблиця 2

Складові фінансової безпеки підприємства	Вихідні показники за складовими фінансової безпеки підприємства	Звітний рік /на кінець року	Вагові частки індикаторів
Рентабельності діяльності	Рентабельність активів		
Ділової активності	Коефіцієнт фінансового левериджу		
Ліквідності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності		
Фінансової стійкості	Коефіцієнт незалежності		
Інвестиційної привабливості	Коефіцієнт реінвестування прибутку		
Інтегральний показник фінансової безпеки			

Тести

1. Скорингова модель передбачає, що до 1 класу відносять такі підприємства:

- А. підприємство найвищого ризику
- Б. підприємство з добрим запасом фінансової стійкості
- В. підприємство, яке демонструє певний ризик заборго ваності, але ще не розглядається як ризикове
- Г. проблемне підприємство. Повне повернення відсотків таким підприємством сумнівне
- Д. підприємство з високим ризиком банкрутства навіть після прийняття дій щодо фінансового оздоровлення. Кредитори ризикують втратити свої кошти та відсотки

2. Скорингова модель передбачає, що до 5 класу відносять такі підприємства:

- А. підприємство найвищого ризику
- Б. підприємство з добрим запасом фінансової стійкості
- В. підприємство, яке демонструє певний ризик заборго ваності, але ще не розглядається як ризикове
- Г. проблемне підприємство. Повне повернення відсотків таким підприємством сумнівне
- Д. підприємство з високим ризиком банкрутства навіть після прийняття дій щодо фінансового оздоровлення. Кредитори ризикують втратити свої кошти та відсотки

3. Середнє квадратичне відхилення це

- А. •максимально можливе відхилення параметра від його середнього очікуваного значення
- Б. сума добутків усіх можливих значень, що може приймати досліджуваний параметр помножена на імовірність їхнього виникнення
- В. оміра відхилення фактичного значення ознаки від її середнього значення
- Г. відношення середнього квадратичного відхилення до передбачуваної вартості, або середнього значення розподілу
- Д. міра відхилення значень випадкової величини від середнього значення розподілу

4. Основні групи методів визначення рівня фінансової безпеки підприємства:

- А. методи інтегральної оцінки, методи індикаторної оцінки, методи оцінки фінансової безпеки підприємства на основі аналізу банкрутства
- Б. Верифікація
- В. Стандартизація
- Г. Елімінування
- Д. Статистичий

5. Математичне очікування це

- А. максимально можливе відхилення параметра від його середнього очікуваного значення
- Б. сума добутків усіх можливих значень, що може приймати досліджуваний параметр помножена на імовірність їхнього виникнення
- В. міра відхилення фактичного значення ознаки від її середнього значення
- Г. відношення середнього квадратичного відхилення до передбачуваної вартості, або середнього значення розподілу
- Д. міра відхилення значень випадкової величини від середнього значення розподілу

6. Коефіцієнт варіації це

- А. максимально можливе відхилення параметра від його середнього очікуваного значення
- Б. сума добутків усіх можливих значень, що може приймати

досліджуваний параметр помножена на імовірність їхнього виникнення

В. міра відхилення фактичного значення ознаки від її середнього значення

Г. відношення середнього квадратичного відхилення до передбачуваної вартості, або середнього значення розподілу

Д. міра відхилення значень випадкової величини від середнього значення розподілу

7. Якщо середньоквадратичне відхилення становить 200 тис.грн., сподіваний дохід 450 тис.грн., то значення проекту знаходиться в межах:

А. від 250 тис.грн. до 650 тис.грн

Б. від 200 тис.грн. до 450 тис.грн

В. від 200 тис.грн. до 650 тис.грн

Г. всі відповіді неправильні

Д. від 0 тис.грн. до 250 тис.грн

8. Індикаторний підхід полягає у встановленні рівня фінансово-економічної безпеки в результаті:

А. порівняння фактичних фінансових показників діяльності підприємства з їх критичними пороговими значеннями

Б. оцінки рівня використання фінансових ресурсів за спеціальними критеріями (власні фінансові ресурси та позикові фінансові ресурси)

В. Ресурсно-функціонального методу

Г. Програмно-цільового методу

Д. Скорингового методу оцінки

9. Скорингова модель передбачає розрахунок таких коефіцієнтів:

А. Абсолютної ліквідності, загальної ліквідності, швидкої ліквідності, незалежності, забезпечення робочим капіталом, забезпечення запасів власним капіталом

Б. коефіцієнт Бівера

В. Альтмана

Г. Таффлера

Д. Спрінгейта

10. Скорингова модель дозволяє розподілити підприємства на таку кількість класів:

- А. 20 класів
- Б. 3 класи
- В. 5 класів
- Г. 2 класи
- Д. 10 класів.

Тема 6. Аналіз фінансової безпеки підприємства на основі оцінки ризику банкрутства

1. Поняття банкрутства.
2. Аналіз ризику банкрутства підприємства.
3. Дискримінантний аналіз.
4. Моделі Альтмана, Бівера, Ліса, Таффлера, Спрінгейта, Терещенко.

Література:

1. Картузов Є. П. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 115-124.
2. Сословський В. Г., Яловенко Ю. С. Науково-методичні підходи до діагностування фінансової безпеки підприємства. *Фін.-кредит. діяльн.: пробл. теорії та практики*. 2012. Вип. 2. С. 113-117.
3. Ткаченко І. П., Кіланчук Ю. В., Педченко І. В. Прогнозування фінансової безпеки підприємства з використанням лінгвістичного класифікатора. *Інфраструктура ринку*. 2017. № 8. С. 173–179.

Завдання для практичних занять

Завдання 1.

Визначити імовірність банкрутства підприємства за моделями Альтмана, Ліса, Таффлера, Спрінгейта.

Показники фінансово- господарської діяльності підприємства:
Чистий дохід від реалізації – 1775,7 млн. грн.

Фінансовий результат від операційної діяльності – 1479,7 млн. грн.

Фінансовий результат до оподаткування – (266,3) млн. грн.

Чистий фінансовий результат – (266,3) млн. грн.–

Ринкова вартість акцій – 4245,0 млн. грн.

Оборотні активи – 2291,5 млн. грн.

Власний капітал – 525 млн. грн.

Валюта балансу – 3975,5 млн. грн.

Робочий капітал – 41,1 млн. грн.

Короткострокова заборгованість – 2250,5 млн. грн.

Довгострокова заборгованість 1200,0 млн. грн.
Витрати підприємства – 1746,0 млн. грн.

Тести

1. Якщо в моделі Альтмана $Z > 2,99$, то імовірність банкрутства:

- А. висока
- Б. дуже висока
- В. незначна
- Г. можлива
- Д. критична

2. Якщо в моделі Спрингейта $Z < 0,862$, то імовірність банкрутства:

- А. висока
- Б. дуже висока – 92%
- В. дуже низька
- Г. можлива
- Д. незначна

5. Розрахунок інтегрального показника (Z), який указує на ймовірність банкрутства підприємства використовується в моделях

- А. модель Альтмана
- Б. всі відповіді правильні
- В. модель Терещенко.
- Г. модель Бівера
- Д. модель Таффлера

6. Якщо в моделі Бівера $0,17 \leq Z \leq 0,4$, то імовірність банкрутства:

- А. висока
- Б. дуже висока
- В. незначна
- Г. можлива
- Д. критична

7. Рекомендоване значення коефіцієнта Бівера за міжнародними стандартами

- А. перебуває в інтервалі 0,17–0,4
- Б. $2,71 \leq Z \leq 2,99$

- В. $Z < 0,862$
- Г. $0 < Z < 1$
- Д. $Z > 0,3$

8. Якщо протягом тривалого часу __?__ не перевищує 0,2, то це свідчить про формування незадовільної структури балансу

- А. коефіцієнт Бівера
- Б. коефіцієнт Альтмана
- В. коефіцієнт Спрингейта
- Г. коефіцієнт Таффлера
- Д. коефіцієнт Терещенко

Тема 7. Аналіз фінансових ризиків підприємства

- 1. Сутність та елементи фінансових ризиків.
- 2. Види фінансових ризиків.
- 3. Методи зниження фінансових ризиків.
- 4. Визначення рівня ризику

Література:

- 1.Воропай В. А. Аналіз методичних підходів оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 257. С. 190–195.
- 2.Картузов Є. П. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 115-124. 210
- 3. Картузов Є. П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 10. С. 115-123.
- 4. Меліхова Т. О. Узагальнення методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки підприємства з метою вибору оптимальних для діагностування зовнішніх та внутрішніх загроз. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 2. С. 38-50.
- 5. Позднишев Є. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва (методи та їх застосування) : навчальний посібник. Книга 1. К., Видавець Позднишев, 2007, 89 с. : <http://www.ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/>

Завдання для практичних занять

Завдання 1.

На основі нижченаведених даних за інвестиційними проектами за 4 роки визначити їх ризикованість розраховуючи очікувані притоки готівки та коефіцієнти варіації.

Імовірність	0,2	0,3	0,4	0,1	Середнє квадратичне відхилення Σ
Приток готівки (грн.)					
Проект А	500	200	300	400	107,7
Проект В	100	150	250	850	208,57

Завдання 2.

Порівняйте проект А і проект Б, за ступенем ризику, якщо маємо таку інформацію про них:

Період/Проект	Проект А		Проект Б	
	Дохід	Імовірність	Дохід	Імовірність
1 рік	150	0,5	140	0,1
2 рік	170	0,20	160	0,2
3 рік	220	0,30	220	0,4
4 рік	240	0,20	230	0,2
5 рік	280	0,15	300	0,1

Тести

1. Найменший ступінь фінансового ризику має варіант вкладення капіталу з коефіцієнтом варіації, рівним:

- А. 10%;
- Б. 15%;
- В. 20%;
- Г. 25%
- Д. 30%

2. Диверсифікація ризику, це

- А. формування резервного (страхового) фонду підприємства
- Б. розподіл ризику між підприємством і постачальниками сировини і матеріалів

- В. розміщення вільних залишків грошових коштів не в одному, а декількох банках
- Г. граничний розмір (питома вага) позикових коштів, використовуваних у господарській діяльності
- Д. відмова від здійснення фінансових операцій, рівень ризику по яких надмірно високий

3. Запобігання ризику, це

- А. формування резервного (страхового) фонду підприємства
- Б. розподіл ризику між підприємством і постачальниками сировини і матеріалів
- В. розміщення вільних залишків грошових коштів не в одному, а декількох банках
- Г. граничний розмір (питома вага) позикових коштів, використовуваних у господарській діяльності
- Д. відмова від здійснення фінансових операцій, рівень ризику по яких надмірно високий

4. Встановлення підприємством нормативу максимального періоду відволікання коштів у дебіторську заборгованість, відносять до такого механізму нейтралізації ризиків, як

- А. Запобігання ризику
- Б. Лімітування концентрації ризику
- В. Розподіл ризику
- Г. Внутрішнє страхування ризику
- Д. Диверсифікація ризику

5. Який вид фінансового ризику генерується зниженням рівня ліквідності оборотних активів?

- А. ризик втрати платоспроможності;
- Б. ризик зниження фінансової стійкості;
- В. інфляційний ризик;
- Г. податковий ризик;
- Д. ринковий ризик

6. Головні елементи статистичного методу для кількісної оцінки рівня ризику

- А. Математичне очікування, дисперсія, середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації

- Б. Темпи росту та приросту
- В. Прийоми елімінування
- Г. Дисконтування
- Д. Інші

7. Фінансовий ризик – це

- А. ризик, який характеризується ймовірністю втрат фінансових ресурсів (грошових коштів) у підприємницькій діяльності
- Б. ризик, який характеризується ймовірністю втрат кваліфікованого персоналу
- В. ризик, який характеризується ймовірністю втрат спричинених надзвичайними подіями
- Г. ризик, який характеризується ймовірністю втрат інвесторів
- Д. ризик, який характеризується ймовірністю втрат частки ринку

8. Внутрішній механізм нейтралізації фінансових ризиків, заснований на використанні відповідних видів фінансових інструментів (як правило, похідних цінних паперів — деривативів)

- А. диверсифікація
- Б. відмова від ризику
- В. лімітування
- Г. запобігання збитків і зниження розміру втрат
- Д. хеджування

9. Якщо за проектом А середньоквадратичне відхилення становить 100 тис.грн., за проектом В середньоквадратичне відхилення становить 200 тис.грн., за проектом С середньоквадратичне відхилення становить 250 тис.грн. то

- А. проект С є більш ризиковим ніж проекти В і С
- Б. проект А є більш ризиковим ніж проекти С і В
- В. проект В є більш ризиковим ніж проекти А і С
- Г. всі відповіді неправильні
- Д. ризики проектів однакові

10. Якщо прогнози значення доходу від реалізації інвестиційних проектів А і В характеризуються такими даними:

$R_A = \{0, 20; 0, 65; 0, 15\}$ $X_A = \{175; 240; 380\}$ $R_B = \{0, 20; 0, 50; 0, 30\}$

$X_B = \{290; 190; 335\}$ то середні квадратичні відхилення становлять:

- А. проект А 61 тис.грн, проект В 65,4 тис.грн, тому проект В є більш ризиковим
Б. проект А 61 тис.грн, проект В 65,4 тис.грн, тому проект А є більш ризиковим
В. всі відповіді неправильні
Г. ризики проектів однакові
Д. проект А 795 тис.грн, проект В 815 тис.грн, тому проект В є більш ризиковим

Тема 8. Антикризове фінансове управління підприємством

- 1.Фінансова криза та її класифікаційні ознаки.
- 2.Антикризове фінансове управління підприємством.
- 3.Система раннього попередження та реагування та її індикатори.
- 4.Санація.

Література:

- 1.Кодекс України з процедур банкрутства URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

Завдання для практичних занять

Завдання 1.

Перед заняттями слід ознайомитися з документом «**Кодекс України з процедур банкрутства**».

Дайте відповідь на такі питання

- 1) Призначення Плану санації та його розділи;
- 2) Назвати можливі джерела фінансування санації;
- 3) Мета санації та реструктуризації.

Тести

1. Відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства - санація підприємства – це:

- А. задоволення вимог кредиторів та виконання зобов'язань перед бюджетом
Б. надання підприємству зовнішньої фінансової допомоги

В. комплекс послідовних, взаємопов'язаних заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного, соціального характеру, спрямованих на виведення суб'єкта господарювання з кризи і відновлення або досягнення його прибутковості та конкурентоспроможності в довгостроковому періоді

Г. це система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до відкриття провадження у справі про банкрутство

Д. визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність

2. Ліквідаційний аналіз, який додається до плану санації свідчить про

А. вигідність для кредиторів виконання плану санації порівняно з ліквідацією боржника

Б. підтверджує здатність боржника виконувати умови плану санації

В. заходи щодо виконання плану санації та нагляду за виконанням плану санації

Г. розміри, порядок і строки погашення вимог кредиторів, які беруть участь у санації

Д. заходи з отримання позик чи кредитів

3. Відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства ліквідатор зобов'язаний здійснити ліквідацію боржника у строк

А. Що не може перевищувати 12 місяців

Б. законодавчо не регламентовано

В. Що не може перевищувати 6 місяців

Г. Що не може перевищувати 24 місяці

Д. Що не може перевищувати 4 місяці

4. Умови та порядок відновлення платоспроможності боржника містить документ

А. Концепція фінансово-економічної безпеки підприємства

Б. Положення фінансово-економічної безпеки підприємства

- В. Кодекс України з процедур банкрутства
- Г. Наказ про облікову політику
- Д. Положення про організацію бухгалтерського обліку

5. Фінансова криза за джерелами генерування це

- А. фінансова криза, що генерується внутрішніми, і зовнішніми факторами
- Б. фінансова криза, що викликана неоптимальною структурою капіталу підприємства
- В. фінансова криза, яка призвела до відновлення фінансової діяльності в попередніх параметрах
- Г. фінансова криза, що викликана неоптимальною структурою активів підприємства
- Д. фінансова криза, що викликана неоптимальною структурою інвестицій

6. Фінансова криза за наслідками це

- А. фінансова криза, що генерується внутрішніми, і зовнішніми факторами
- Б. фінансова криза, що викликана неоптимальною структурою капіталу підприємства
- В. фінансова криза, яка призвела до відновлення фінансової діяльності в попередніх параметрах
- Г. фінансова криза, що викликана неоптимальною структурою активів підприємства
- Д. фінансова криза, що викликана неоптимальною структурою інвестицій

7. До зовнішніх факторів фінансової кризи відносять

- А. посилення податкового регулювання господарської діяльності підприємства
- Б. недооцінка окремих видів фінансових ризиків
- В. неефективний фінансовий менеджмент
- Г. неоптимальна структура капіталу підприємства
- Д. неоптимальна структура активів підприємства

8. Легка фінансова криза це

- А. фінансова криза, що може бути швидко подолана на основі використання окремих внутрішніх механізмів антикризового фінансового управління
- Б. фінансова криза, подолання якої вимагає повного використання всіх внутрішніх механізмів фінансової стабілізації
- В. фінансова криза, подолання якої вимагає окремих форм зовнішньої фінансової санації
- Г. фінансова криза, подолання якої вимагає активного пошуку зовнішніх ефективних форм санації
- Д. одна з найбільш небезпечних видів системної кризи

9. Фінансова криза, що охоплює всі основні напрямки та форми фінансової діяльності і відображає протиріччя всієї фінансової системи підприємства, називається

- А. системна фінансова криза
- Б. структурна фінансова криза
- В. легка фінансова криза
- Г. глибока фінансова криза
- Д. катастрофічна фінансова криза

10. Під реструктуризацією підприємства розуміється

- А. здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, підвищенню ефективності виробництва, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції та повному або частковому задоволенню вимог кредиторів.
- Б. що підприємство не може розраховувати на зовнішні джерела фінансування і вирішує питання підвищення рівня ліквідності за рахунок внутрішніх джерел
- В. повна або часткова заміна власників корпоративних прав підприємства, зміна організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідація окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства кількох

- Г. збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції,
підвищення ефективності виробництва
Д. задоволення вимог кредиторів

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури;

Відсотковий ризик – це імовірність втрат через зміни відсоткової ставки (кредитної та депозитної) на фінансовому ринку;

Валютний ризик – це ймовірність недоотримання передбачених доходів у результаті безпосереднього впливу зміни обмінного курсу іноземної валюти, яка використовується в зовнішньоекономічних операціях, на очікувані грошові потоки від цих операцій;

Депозитний ризик – це ймовірність неповернення депозитних вкладів за невдалого вибору комерційного банку при здійсненні депозитних операцій;

Загроза фінансово-економічній безпеці підприємства – це стан того чи іншого фактора його зовнішнього або внутрішнього середовища (або їх сукупності), який прямо, або трансформуючись, може негативно вплинути на фінансовий стан та (або) фінансові інтереси підприємства, призвести до зниження його фінансової стійкості, або перешкодити його фінансовому розвитку.

Інвестиційний ризик – це імовірність збільшення витрат, зменшення доходів і прибутків від інвестиційної діяльності, а також можливість втрати всього інвестованого капіталу.

Інфляційний ризик – це ризик зменшення реальної вартості капіталу у формі грошових активів, а також знецінення доходів і прибутків у зв'язку зі зростанням рівня інфляції.

Індикатори фінансової безпеки – це такі показники стану фінансової сфери, які в кількісній формі відображають загрози фінансовій безпеці, мають високу чутливість і велику сигнальну здатність попереджати суспільство, державу та суб'єктів ринку про можливі загрози у зв'язку зі зміною макроекономічної ситуації або тих чи інших управлінських рішень у сфері фінансової політики, значною мірою взаємодіють між собою.

Концепція фінансово-економічної безпеки підприємства являє собою документ, в якому відображені головні положення щодо формування та організації управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Критерії фінансової безпеки – це певні нормативні показники, за якими здійснюється оцінювання стану фінансової системи країни з погляду забезпечення її сталого розвитку.

Кредитний ризик – це ризик, який виникає у підприємства у разі надання покупцям комерційного (товарного) кредиту та існування загрози його повного або часткового неповернення.

Криміногенний ризик – це ризик, який проявляється в результаті неправомірних дій третіх осіб при веденні господарської діяльності підприємства: оголошення контрагентами фіктивного банкрутства; підроблення документів, що уможливорює незаконне привласнення сторонніми особами грошових і інших активів; розкрадання окремих видів активів власним персоналом тощо.

Оптимальні значення індикаторів – це інтервал величин, у межах яких створюються найбільш сприятливі умови для функціонування фінансової сфери.

Об'єкти фінансової безпеки – фінансова система як механізм і явища, на які спрямовується діяльність суб'єктів фінансової безпеки держави щодо забезпечення фінансової безпеки.

Предмет фінансової безпеки – діяльність суб'єктів фінансової безпеки як реалізація сукупності принципів, функцій і конкретних заходів щодо забезпечення фінансової безпеки, спрямована на об'єкти фінансової безпеки.

Порогові значення індикаторів – це кількісні величини, порушення яких спричинює несприятливі тенденції у фінансовій сфері й економіці країни в цілому

Податковий ризик – це ймовірність введення нових видів податків і зборів на здійснення окремих видів господарської діяльності; можливість збільшення рівня ставок чинних податків і зборів; зміна термінів і умов здійснення окремих податкових платежів; вірогідність (імовірність) відміни чинних податкових пільг

Ризик – ймовірність настання певної події, результатом якої можуть бути втрати очікуваної економічної (фінансової) користі або прямі збитки.

Ризик зниження фінансової стійкості – це ризик, зумовлений нерациональною структурою капіталу підприємства, завищеною часткою позикових коштів, що в умовах падіння попиту на продукцію і зниження рентабельності діяльності може призвести до фінансової кризи і навіть банкрутства

Ризик неплатоспроможності – це імовірність того, що підприємство через недостатній обсяг ліквідних активів не зможе розрахуватися в строк зі своїми кредиторами

Структурний ризик – це ризик, який генерується неефективним фінансуванням поточних витрат підприємства, що зумовлює високу питому вагу постійних витрат у загальній їх сумі

Суб'єкти фінансової безпеки – держава як законодавча, виконавча та судова влада, фінансова система як сукупність фінансових інститутів; регіони; первинні ланки національної економіки; населення; міждержавні утворення; світові співтовариства.

Фінансова безпека - це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни.

Список рекомендованої літератури

Базова література

1. Боримська К. П. Бухгалтерський облік в системі забезпечення економічної безпеки підприємства: проблеми методології й організації. Житомир: ЖДТУ, 2014. 624 с.
2. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства : моногр. К. : КНЕУ, 2012. 305 с.
3. Фінансова безпека суб'єктів господарювання : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор. К. : УБС НБУ, 2014. 605 с.

Додаткова література

4. Амосов О. Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних умовах: теоретичний аспект. *Проблеми економіки*. 2011. № 4. С. 76-80.
5. Бердар М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*, 2011. № 124-125. С. 73-76.
6. Ганущак Т. В. Методи оцінки фінансової безпеки підприємства. *Наука й економіка*. 2012. № 2 (26). С. 146-150.
7. Ганущак Т. В. Методи управління фінансовою безпекою підприємства. *Наука й економіка*. 2012. № 3 (27). С. 13-17.
8. Картузов Є. П. Аналіз механізму управління фінансовою безпекою підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 7. С. 118-124.
9. Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8. С. 172-181.
10. Картузов Є. П. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 115-124. 210
11. Картузов Є. П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 10. С. 115-123.

12. Меліхова Т. О. Узагальнення методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки підприємства з метою вибору оптимальних для діагностування зовнішніх та внутрішніх загроз. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 2. С. 38-50.
13. Воропай В. А. Аналіз методичних підходів оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 257. С. 190-195.
14. Позднишев Є.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва (методи та їх застосування) : навчальний посібник. Книга 1. К., Видавець Позднишев, 2007, 89 с.: URL: <http://www.ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/>(дата звернення 29.12.2019).
15. Петренко Л. Взаємозв'язок фінансової безпеки та фінансової стійкості підприємства. *Економіка та підприємництво: зб. наук. праць молодих учених та аспірантів / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана*. 2010. С. 232-243.
16. Погосова М. Ю., Лебедева В. С. Аналіз методичного забезпечення оцінювання фінансової безпеки підприємства. *Экономические науки*. URL: <http://www.rusnauka.com>. (дата звернення 29.12.2019).
17. Сословський В. Г., Яловенко Ю. С. Науково-методичні підходи до діагностування фінансової безпеки підприємства. *Фін.-кредит. діяльн.: пробл. теорії та практики*. 2012. Вип. 2. С. 113-117.
18. Ткаченко І. П., Кіланчук Ю. В., Педченко І. В. Прогнозування фінансової безпеки підприємства з використанням лінгвістичного класифікатора. *Інфраструктура ринку*. 2017. № 8. С. 173-179.
19. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних і юридичних спеціальностей усіх форм навчання / С. М. Фролов та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 332 с.
20. Тимошенко К. С. Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. URL: <http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/> (дата звернення 29.12.2019).

Інформаційні ресурси

21. Закон України «Про національну безпеку України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>(дата звернення 29.12.2019).
22. Кодекс України з процедур банкрутства URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>(дата звернення 29.12.2019).
23. Стратегія національної безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>(дата звернення 29.12.2019).
24. Проект «Концепція фінансової безпеки України». Розробники: д.е.н. Барановський О.І., кандидати економічних наук Блащук Ю.О., Пузяк М.І., Новошинська Л.В., Резнікова О.О., Романченко О.В., Стасюк Ф.Ф., Фещенко В.В. URL: <https://www.ufin.com.ua/>(дата звернення 29.12.2019).

25. Порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 29.12.2019).
26. Верховна рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 29.12.2019).
27. Міністерство фінансів URL: <http://195.78.68.18/minfin/> (дата звернення 29.12.2019).
28. Державна казначейська служба URL: <https://treasury.gov.ua/> (дата звернення 29.12.2019).
29. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку: НКЦПФР / URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення 29.12.2019).
30. НБУ / URL: <https://www.bank.gov.ua> (дата звернення 29.12.2019).
31. Фінансові звіти емітентів цінних паперів / URL: <https://smida.gov.ua/> (дата звернення 29.12.2019).
32. Державна служба статистики / URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 29.12.2019).
33. Державна фіскальна служба/ URL: <https://www.visnuk.com.ua/ru/> (дата звернення 29.12.2019).

Концепція економічної безпеки
ДП НАЕК «Енергоатом»

Концепція економічної безпеки ДП НАЕК «Енергоатом» (далі Компанії) визначає основні цілі, принципи та методи, суб'єкти та об'єкти, а також сукупність організаційних та практичних заходів щодо своєчасного виявлення та попередження як зовнішніх, так і внутрішніх загроз фінансово-економічної діяльності Компанії, захисту її інтересів у взаємодії з іншими суб'єктами господарської діяльності, а також правоохоронними та спеціальними органами та органами юстиції.

Концепція є методологічною основою побудови системи економічної безпеки Компанії та її підрозділів і призначена для використання при плануванні та здійсненні відповідних заходів, виходячи з вимог Конституції України, Закону України «Про основи національної безпеки України», інших законів, що регламентують діяльність атомно-енергетичної галузі, указів Президента України, нормативно-правових актів Уряду та відповідних внутрішніх документів Компанії.

Основні цілі та принципи забезпечення економічної безпеки Компанії.

Основними цілями забезпечення економічної безпеки є участь підрозділів економічної безпеки разом з іншими підрозділами в досягненні максимальної стабільності функціонування Компанії та створення найбільш сприятливих умов для її подальшого розвитку шляхом попередження можливих загроз та негативних впливів на фінансово-економічну діяльність Компанії.

Організація заходів, пов'язаних з економічною безпекою Компанії, базується на наступних основних принципах:

- безумовне виконання норм діючого законодавства України та інших нормативно-правових актів, які регулюють питання орга-нізації економічної безпеки;
- організація та функціонування ефективної системи підрозділів економічної безпеки для попередження негативних фінансово-економічних наслідків для Компанії;
- вибору і співпраці з діловими партнерами на засадах конкурентного середовища та прозорості прийняття рішень. Надання пріоритетів якості та надійності у постачанні товарів, робіт та послуг за умови економічної обґрунтованості їх вартості;
- вдосконаленні і розвитку внутрішньої системи підрозділів економічної безпеки, захисті конфіденційної комерційної інформації Компанії та її контрагентів, забезпеченні разом з персоналом інших підрозділів економічного та раціонального використання еко-номічних та фінансових ресурсів, збереження власності Компанії;

– вжиття необхідних заходів з попередження та недопущення персоналом Компанії випадків завдання економічних та фінансових збитків з корисних мотивів або недбалого виконання своїх професійних обов’язків.

Зазначені принципи реалізуються комплексно, безперервно, оперативно та централізовано, зокрема:

Комплексність передбачає системність вирішення питань економічної безпеки, із задіянням усіх суб’єктів, активів та інтересів Компанії.

Безперервність – це постійний системний моніторинг підрозділами економічної безпеки даних про фінансово-економічний стан контрагентів та його аналіз з метою недопущення, як внутрішніх, так і зовнішніх загроз діяльності Компанії.

Оперативність – це швидкість реагування на виникнення ризиків та загроз, своєчасність доповіді Керівництву для прийняття попереджувальних управлінських рішень.

Централізація – це єдиний підхід підрозділів економічної безпеки Компанії до виконання своїх функцій при координуючій ролі та методичному керівництві з боку підрозділу економічної безпеки Дирекції Компанії.

Поняття загроз економічної безпеки Компанії та примірний розподіл компетенцій для їх протидії.

Під загрозами розуміють чинники, що негативно впливають на стан однієї чи кількох функціональних складових економічної безпеки Компанії.

Слід відрізнити внутрішні і зовнішні загрози.

Зовнішні загрози – це дії, явища або процеси, що не залежать від волі та свідомості працівників Компанії.

Внутрішні загрози – це дії (навмисні або необережні) працівників Компанії та їх підрозділів, що можуть потенційно нанести збиток Компанії.

Суб’єкти забезпечення економічної безпеки Компанії.

Суб’єктами економічної безпеки Компанії згідно цієї Концепції вважається усі особи та організації, які беруть участь у забезпеченні економічної безпеки Компанії. Суб’єктами економічної безпеки розподіляються на внутрішні та зовнішні.

Внутрішніми суб’єктами забезпечення економічної безпеки є:

- Дирекція Компанії;
- підрозділ економічної безпеки Дирекції;
- підрозділи економічної безпеки відокремлених підрозділів (далі ВП);
- підрозділи Дирекції та ВП Компанії;
- окремі посадові особи, які наділені відповідними повноваженнями згідно внутрішніх нормативних актів;
- весь персонал Компанії.

Зовнішніми суб’єктами забезпечення економічної безпеки Компанії можуть бути:

- представники правоохоронних органів;

- підрозділи економічної безпеки контрагентів, що співпрацюють з Компанією;
- інші суб'єкти (в т.ч. іноземні), які співпрацюють з Компанією, де є відповідні підрозділи.

Основні засади розподілу компетенції суб'єктів у сфері забезпечення економічної безпеки Компанії.

Компетенція Дирекції Компанії:

- розробка політики забезпечення економічної безпеки;
- безпосереднє керівництво підрозділами економічної безпеки Дирекції та відокремлених підрозділів (далі ВП);
- визначення інтересів та пріоритетів у сфері економічної безпеки;
- підготовка, розгляд та затвердження документів, що регламентують основні питання взаємодії підрозділів Компанії у сфері економічної безпеки.

Компетенція підрозділу економічної безпеки Дирекції Компанії:

- розробка, затвердження та контроль за виконанням нормативно-правових актів, які забезпечують економічну безпеку у підрозділах Компанії;
- виконання інших завдань, що покладені Керівництвом Компанії у сфері забезпечення економічної безпеки;
- взаємодія із правоохоронними органами та підрозділами економічної безпеки (де вони є, або підрозділами загальної безпеки) з питань, що входять до компетенції підрозділів економічної безпеки Компанії;
- координація діяльності підрозділів економічної безпеки ВП, надання їм методичної допомоги, вивчення та розповсюдження позитивного досвіду роботи;
- проведення зовнішніх та внутрішніх заходів з одержання інформації, згідно компетенції підрозділу, а також ведення інформаційно-аналітичної роботи;
- аналіз ризиків для діяльності Компанії та своєчасне доведення отриманої інформації Керівництву Компанії для прийняття відповідних управлінських рішень;
- проведення заходів щодо протидії негативним впливам на фінансово-економічну діяльність Компанії, взаємодія із зазначених питань із правоохоронними та спеціальними службами, а також органами влади та управління, іншими зовнішніми суб'єктами у сфері економічної безпеки.

Компетенція підрозділів економічної безпеки ВП Компанії.

Діяльність підрозділів економічної безпеки ВП координується, методично і методологічно забезпечується підрозділом економічної безпеки Дирекції Компанії.

До завдань та функцій зазначених підрозділів, крім визначених для підрозділу економічної безпеки Дирекції Керівництвом ВП, можуть бути надані додаткові функції, що не суперечать їх компетенції, але тільки після узгодження з підрозділом економічної безпеки Дирекції та затвердженням Керівництвом Компанії.

Компетенція інших підрозділів Компанії з питань економічної безпеки:

- порушення проблемних питань з економічної безпеки перед Керівництвом Компанії та підрозділами економічної безпеки;
- виконання управлінських та розпорядчих документів з питань економічної безпеки;
- участь у розробці та реалізації заходів із забезпечення економічної безпеки;
- негайне повідомлення Керівництва Компанії та підрозділу економічної безпеки про можливе відхилення від встановлених стандартів економічної безпеки;
- надання згідно порядку, встановленому внутрішніми нормативними документами, відповідної інформації у підрозділи економічної безпеки;
- погодження із підрозділами економічної безпеки заходів, реалізація яких пов'язана з можливими фінансово-економічними ризиками для отримання відповідних висновків щодо конкретних контрагентів.

Компетенція персоналу Компанії з питань економічної безпеки:

- чітке виконання керівних документів та вказівок Керівництва Компанії з питань економічної безпеки;
- прогнозування можливих фінансово-економічних ризиків та збитків при плануванні своєї роботи та роботи підрозділів Дирекції та ВП;
- підтримання встановленого в Компанії режиму економічної безпеки;
- надання (відкрите чи анонімне) у підрозділи економічної безпеки інформації про можливі порушення в сфері економічної безпеки, проведення протиправних дій проти Компанії та її працівників, або самими працівниками і зовнішніми суб'єктами;
- надання всебічного сприяння підрозділам економічної безпеки у протидії загрозам, що можуть нанести збитки Компанії;
- передача до підрозділів економічної безпеки пропозицій з поліпшення системи забезпечення економічної безпеки Компанії;
- виконання встановлених вимог збереження та нерозголошення конфіденційної службової та комерційної інформації як Компанії, так і контрагентів.

Дана Концепція є основою для розробки Типових положень про підрозділи економічної безпеки Компанії, про організацію перевірки контрагентів, посадових інструкцій для працівників підрозділів економічної безпеки, наказів, розпоряджень, інших документів з питань забезпечення економічної безпеки.

Наказ _____
(назва підприємства)
« ____ » _____ 20__ року № ____

ПОЛОЖЕННЯ **про службу безпеки**

1. Загальні положення

- 1.1. Служба безпеки (СБ) є структурним підрозділом підприємства і підпорядковується безпосередньо керівникові підприємства.
- 1.2. СБ у своїй діяльності керується Конституцією, законами України, нормативно-правовими актами, інструктивними та методичними документами, що регулюють питання організації та здійснення фінансового контролю, та цим Положенням.
- 1.3. Діяльність СБ здійснюється на підставі плану роботи та відповідних доручень керівництва.
- 1.4. Чисельність працівників СБ визначається штатним розписом.

2. Основні завдання

Основні завдання СБ:

- 2.1. Забезпечення функціонування та сталого розвитку підприємства.
- 2.2. Організація взаємодії (у разі необхідності) з підрозділами служб безпеки інших підприємств.
- 2.3. Проведення моніторингу загроз і ризиків, виявлення їх факторів та джерел, здійснення превентивного впливу на них відповідно до чинного законодавства України.
- 2.4. Вироблення механізму мінімізації загроз і ризиків, здійснення комплексу заходів, що забезпечують безпеку підприємства.

3. Функції

СБ відповідно до своєї компетенції та покладених на неї завдань виконує такі функції:

- 3.1. Створює умови безпечного функціонування підприємства, протидіє незаконній діяльності корумпованих осіб та організованих злочинності.
- 3.2. Організовує розслідування фактів втрати документів, що становлять комерційну таємницю, та іншої інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам підприємства.
- 3.3. Організовує взаємодію та координацію роботи з державними правоохоронними органами та недержавними охоронними структурами щодо захисту інтересів підприємства від посягань злочинних елементів,

сприяє попередженню, викриттю та припиненню злочинних дій у фінансовій сфері.

3.4. У разі необхідності захисту працівників підприємства при виконанні ними службових обов'язків, організовує взаємодію з відповідними підрозділами Міністерства внутрішніх справ України для практичного вирішення цих питань згідно з чинним законодавством.

3.5. Інформує керівника підприємства про факти зловживань, інші правопорушення з боку працівників підприємства та організовує проведення службових розслідувань.

3.6. Забезпечує конфіденційність та збереження інформації про діяльність підприємства.

4. Права

СБ відповідно до покладених на неї завдань має право:

4.1. Одержувати в установленому порядку від посадових осіб підприємства та його структурних підрозділів документи, довідки, розрахунки, інші документи та матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань.

4.2. Створювати інформаційно-аналітичні бази даних.

4.3. Залучати за згодою керівника підприємства відповідних спеціалістів для розроблення і здійснення заходів, спрямованих на посилення безпеки.

4.4. Інформувати керівництво підприємства про випадки, коли відповідні підрозділи або посадові особи не надають документи, інші матеріали, необхідні для вирішення порушених питань.

5. Керівництво

5.1. СБ очолює начальник, який призначається на посаду та звільняється з неї наказом керівника підприємства в порядку, передбаченому чинним законодавством.

5.2. Начальник СБ, у межах своєї компетенції, здійснює організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі функції, зокрема:

5.2.1. Здійснює керівництво діяльністю СБ, організовує та координує його роботу і несе відповідальність за виконання завдань, покладених на СБ.

5.2.2. Визначає ступінь відповідальності працівників СБ за неналежне виконання ними посадових обов'язків.

5.2.3. Здійснює раціональний та ефективний розподіл функціональних обов'язків між працівниками СБ, складання та дотримання графіків їх відпусток.

5.2.4. Готує і подає керівникові підприємства пропозиції щодо прийняття на роботу, переміщення по службі та звільнення працівників СБ, а також їх преміювання або притягнення до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності.

5.2.5. Забезпечує дотримання працівниками СБ виконавської та трудової дисципліни, режиму таємності на підприємстві.

5.2.6. Бере участь у засіданнях, нарадах, що скликаються керівництвом для розгляду питань безпеки.

5.2.7. У межах компетенції СБ надає доручення та вказівки, обов'язкові для виконання працівниками СБ.

5.2.8. Організовує навчання працівників СБ з метою підвищення їх професійних знань та кваліфікації.

5.3. На період відпустки начальника або його відсутності з інших причин обов'язки начальника СБ виконує визначений ним заступник за погодженням з керівником підприємства або особою, що виконує його обов'язки.

6. Відповідальність

6.1. Начальник СБ несе персональну відповідальність за виконання завдань, передбачених цим Положенням.

6.2. Відповідальність інших працівників СБ визначається посадовими інструкціями.

7. Інші положення

Зміни і доповнення до Положення вносяться у встановленому порядку.

Начальник служби

безпеки підприємства *Підпис Розшифрування підпису*

Узгоджено:

Керівник юридичного відділу

(юрисконсульт) *Підпис Розшифрування підпису*